

HEGEDŰS IMRE JÁNOS

Román rapszódia

A fél világgal veszem össze, amikor férjhez mentem Raduhoz. Apám kitagadott, anyám böngött, mint egy sivatagi sakál, rokonaim nem köszöntek. Miért sziszegnek a kígyók? A román nem ember? Próbáltam én magyar fiúval is. Tizenhét éves voltam, amikor felhívtam a lakásunkra Alpárt. Nő akartam lenni, mert amíg szűz egy lány, addig nem nő. Alpár után Roland következett. Ez már az érettségi után történt. Azt hittem, ő jobb lesz. Egy rossebet volt jobb! Dölyfős volt, fennhéjázó, despota. Azt hiszik a magyar férfiak, az övéké aranyból van.

Radut az egyetemen ismertem meg. Udvarias modorával vett le a lábamról. Úgy duruzsolt bariton hangjával a fülembé, mint egy trubadúr, előzékeny volt, véleményemet kérdezte, bármiről beszélgettünk.

Úgy estem belé, mint kútba hulló kő. Imádtam szép ívű orrát – profilból a cézárokról hasonlított –, sötét, majdhogynem fekete bőrét, keményszálú dróthaját, s domború mellén a szőrzetet, amibe, ha beletúrta az ujjaimat, vagy ha beletemettem az orromat, már fel is izgultam.

S hogy én milyen vagyok? Illetve milyen voltam? Mert a szomorú vég után mesélem el ezt a sűrű történetet.

Csak Radu szavait tudom összeszedgetni, mert normális ember nem beszél önmagáról, a külsejéről pláne nem. Ő mindig szerelmi vallomást zengett, valahányszor nyilatkozott rólam:

– Szép vagy, Iza, nagyon szép, ovális, barna szemeid világítanak, fényes gesztenyék laknak bennük, gidáknak van ilyen szeme, szádat soha nem préseled szigorúra, kicsit nyitva tartod, mint a gyermekek, magasra ívelő szemöldököd ellensúlyozza azt, ezáltal matrónák szigorúságával is tudsz nézni, a domború homlokodtól a karcsú nyakadig minden női arc leolvasható rólad: a görög delnő, a férfiakra vadászó, érzéki bestia, a pizeorrú naiva; pír lobban az arcodon, ha felindulsz, méla vagy, ha bánat ér, kacagni nem tudsz, de a mosolyod fúrópajzs, mint a Mona Lisáé, csak egyetlen zseniális lángész, Grigorescu volt képes ilyen feminin csodákat teremteni: Istent formált a fejkendős vagy fonalat sodró parasztlányból, női hőrozt a cigánylányból, megérdemelted volna, hogy romának szüessél.

Az ő dallamos anyanyelvén bűgött fel mindig a szerelmi vallomás, mert egy kukkot sem tudott magyarul. Honnan is tudott volna? Szuceavában született, ott nőtt fel, nem messze a szovjet, illetve most már az ukrán határtól, de nem is volt rá szűksége, mert én úgy pörgettem a nyelvem, mint szitakötő a szárnyait, s ha néha ellátogattunk az ő hazájába, senki sem mondta volna meg, hogy én magyar lány vagyok. Akkor még biztos voltam abban, hogy Radu kivétel, hogy ő szereti a magyarokat, az egyetemen még azt ígérte, megtanul magyarul, aztán nem lett belőle semmi. A nevet viszont szerette, játszadozott vele, hol azt mondta, Iza, hol azt, hogy Bella,

máskor egybeolvasztva: Izabella. Az első nyilallást akkor éreztem a mellkasomban, amikor kiröhögött, mert arra kértem, ne mondjon Bella helyett Bélát, a Béla férfinév.

Egál – mondta kacagva, s rándított egyet a vállán. Vagyishogy mindegy.

A virágcsokor soha nem maradt el születésnapomra, de a névnapom nem szerepelt Radu naptárában, ezért nem vett tudomást arról. Kicsit fáj, mert sokszor eszembe jutott apám fennkölt áradozása a bibliai névről, az Izebelről:

– Szépséges királylány, nagyhatalmú királyné volt, Baál pogány isten híve. Jahve mindenhatósága forgott kockán, másképp alakul a világtörténelem, ha Baál le tudta volna dönteni a zsidó isten trónját, nem ok nélkül lángolt érte Ady. És apám mindig elszavalta a súlyos, nagy verset: *Ima Baál istenhez*, s mi, a családtagok tudtuk, rejtett politika van ebben a rajongásban.

Hát... ilyenek voltak lánykoromban az Izabella napok július 12-én.

Mint aranyalma a mesefán, úgy ragyogott fölöttem a bűvös, ókori név: Izebel.

Ne legyél kicsinyes, Iza! – figyelmeztettem önmagam némán. – Hát nem a szerelem számít? Nem mi voltunk a szerelem szabadságharcosai, amikor az egyetem utolsó évében összeházasodtunk? Még ma is ész nélkül robbanunk egymásba, ha zubog a vérünk! Nincs román vér és magyar vér! Csak embervér van! Azt mondtuk, mi kimásztunk a középkorból. Zöld olajágot hoztunk az embereknek, mint Noé madara. Milyen sokszor hivatkoztunk erre a naiv történetre! Kell, mondtuk, nagyon kell a naivítás a szenvedélyhez, naivítás és mitológia, mert csak annak talajában tud meggyökerezni a szerelemfa. S annak törzsétől már csak egy lépés a megszállottság, a fanatizmus, s mi megtettük ezt a lépést. Azt mondtuk, s ez is példabeszédünk lett, ha muszáj, olyan elszántan lépdelünk fel az autodafé grádicsain, mint középkorban a vértanúk. Emlékezz, Iza, folytattam önmagam kioktatását, emlékezz, mit mondtunk a rapszódiáról. Azt, hogy a szerelmünk annak a dallamvonalát követi. Csak ezzel a lázzal, csak a rapszódia hevületével tudjuk ledönteni a falakat. Mi nem építeni akarjuk Déva várát, hanem földig rombolni. Nem kell több emberáldozat! Nem keverjük senki hamvát a mészbe! Ahányszor ezzel példálóztunk, mindig megjegyezte Radu, nem magyar ballada az, hanem román, Manole mester története terjedt el a Balkánon és Kelet-Európában, más népek kisajátították, plagizálták. Ráhagytam, jobban tudja ő, mint én, robban szét a feje az okosságtól, visszatartották az egyetemen, a romanisztika katedra főnökének lett az asszisztense.

A rapszódia értelmezése is okozott enyhe feszültséget. Én Liszt Ferencet emlegettem, Radu azt mondta, Liszt Ferenc nem volt magyar, hanem osztrák, s a rapszódia nem más, mint a román ember gazdag, virágos lelkének föllángolása.

Ritka volt kezdetben az ilyen szembesülés, elfoglalt szép lakásunk díszítése. Szerettük a színeket, a különleges formákat, egyeztettük a konyakbarna garnitúrát a szőnyeggel, a csillárok alakját a függönyök mintázatával, illatos gyertyákat égettünk, Radunak volt egy csodás gyűjteménye, kínai porcelánból készült apró koboldok, manók, törpék, nimfák, griffek, azokat helyeztük el polcokra, asztallapokra, könyves állványok peremére úgy, hogy harmónia gócok keletkezzenek körülöttük, kis lam-

pcionokat rejtettünk el sarkokban, bútorok alatt, imádtuk a hangulatvilágítást, azt mondtuk, legyen azonos külső világunk azzal a kaleidoszkóppal, ami fejünkben, lelkünkben kavargó. Olyan édenről álmodtunk, amelyben almaillatú a levegő, bíbor a hajnal, puha takaró a homály. Eszelős mánia hajtott. Különbözni akartunk! Legyünk mi a szarvasokká vált fiúk, a farkas anyát szopó ikrek, a nádasban kitett Mózes, az idegen bolygó lakója, a Kisherceg.

Gyakran jártam Radu ingjeiben, azt mondta, abban ingának legszebben a combjaim, ő néha a hasamon aludt el, csepp nyál csordult ki a szájából, nem törültem le; összevegyült a testünk melege, a testünk illata, a pórusok párája. Megszólítottak, körülvettek, magukba burkoltak a rubint hajnalok, a redőnyök hasadékaikba beomló sugarak, az izzó délutánok, az alkonyatok hosszú árnyékai, az éjszakai álmok, a váza virágcsokrai: médiummá váltunk ez által magunk is. Mondataink dallamosak lettek, szavaink, mint a fluor, világítottak, beléptünk a kegyelmi állapot territóriumába, és mi tudtuk, ez a szerelem, a melankóliából és eufóriából létrejött bájital.

Nekem ingáznom kellett, mert egy közeli faluba helyeztek ki angol–német tanárnak. Korán keltem, rohantan ki az autóbusz-állomásra, útközben nekidőltem az autóbusz ablakának, s elmélkedtem, meditáltam, fel-felrémertem szép lakásunk képe, a könyvtár, az olvasólámpák fényköre, magamban hordoztam, magammal vittem életünk formáit, tartalmaikat: boldog voltam. Télen dara, havaseső verte a busz ablakát, kátyús úton zötykölődött a rozoga járgány, de belül, a lelkemben, mint kis dalocskák a fülben, szép életünk futamai zengtek. Mélyült, izmosodott bennem a gondolat, a mi házasságunk, szerelmünk a komor, külső világ ellentéte.

Soha nem felejttem el azt a megrendítő pillanatot, amikor először tettem rá a lábam a katedrára. A Holdra lépő asztronauta szavai jutottak eszembe.

Csillagszeműek voltak a gyermekek, figyelmesek, okosak, hálásak. Magyarok. A tantestület tagjai átlagon felüli elmék.

Elkerülhetetlen volt a kettős lét megélése: magyar misszionáriusok voltak kollegáim az iskolában, s otthon, Raduval a román rapszódia szédületével építettük a szerelem soktornyú templomát.

Nem igaz, hogy érintetlenül hagytak az iskolában eltöltött napok, órák. A falu nyelvsziget volt, hatalmas tenger közepén magyar szövétnek, a megmaradás körül forgott ott a szív, az elme, a lélek. Ami engem megérintett, az a szándékok tisztasága volt.

– Múljunk felül önmagunkat! Legyünk többek, becsületesebbek, mint a többség! Csak a minőség forradalmával tudunk felszínen maradni – tanították kollegáim órán, a szünetekben, iskolai ünnepeken.

Fel-felvillant bennem a gondolat, hogy én kimaradok ebből a szép misszióból, de szerencsére, amíg hazaértem, lecsillapult a lélek hullámlása.

– Mi a szerelem szabadságharcosai vagyunk – nyugtattam magam. – Ez is miszsió, széttörjük a bilincseket, amelyek elválasztják az embert az embertől.

Esténként, ha mindketten hazakerültünk, ő az egyetemi katedra magasröptű vitáiról mesélt, én kis sikereimmel hozakodtam elő, főleg azzal, hogy már-már édes-

anyának érzem magam, akkora szeretettel vesznek körül a tanítványaim. Ilyenkor Radu nem szólt semmit. Hallgatott. Vajon mire gondolt? Gyermekáldás nálunk csakis az ő tanulmányainak a befejezése után jöhetett szóba.

Volt egy gyakran ismételt hasonlatunk. Minden emberélet egy-egy lemezen inog, egyensúlyoz. A Föld kontinensei is lemezeken csúszkálnak, s vándorolnak, aki ezzel nem számol, belezuhan a tektonikus mozgások repedéseibe.

– Hát nem! A mi lemezeink mozdulatlanok, szilárdak – mondtuk hévvel.

Emlékszem, egyetemisták voltunk még, és a tavaszi vakáció egy hetét a Radu fűszagú falujában töltöttük. Meglátogattuk egyik unokaöcsét is, aki csobán volt, vagyis juhpásztor, éppen etette az állatait, amikor beléptünk az udvarára.

Betessékelt a házba, látszott rajta, szorong, nagyurak voltunk a szemében.

Leültünk, friss sajttal kínált, elmondta, az ő juhái februárban kezdenek elleni, ezért már itthon fejni kell azokat, különösen, ha levágják a bárányokat húsvétra, innen a korai, a tavaszi sajt.

Cîte kilograme sînteți domnișoara? – Hány kiló tetszik lenni, kisasszony? – fordult hozzám kedvesen.

Bennem megfagyott a vér. Ilyent azért még faluhelyt sem kérdeznek egy lánytól. Radu megnyomta az asztal alatt a lábam, s súgta franciául, válaszoljak.

Hát válaszoltam!

Șaizeci și cinci! – Hatvanöt.

Ca o oaie! – Mint egy juh! – mondta diadalmasan az unokaöcs, ami még a kérdésénél is rondább volt.

Hazafelé magyarázta Radu, ne háborogjak, Juonnak szent állat a juh, ő bóknak szánta a hasonlatot, vegyem megtiszteltetésnek, a legszebb, amit mondhatott az eljövendő sógornőjének.

És kacagott. Radu ismét kacagott, akárcsak a Bella-Béla szóficamon, s ez a kacagás jobban fájt nekem, mint a rokon balfácán idéetlenkedése.

Mégis összeszoktunk.

A házasság próbája a hétköznapi. Még erre is volt metaforánk, példabeszédünk. Azt mondtuk, ne haszontalan homokszemeket pergessünk, mint a homokóra, hanem öröljük le úgy kora reggeltől késő estig az órákat, a perceket, mint jó malom a gabonát, akkor elkerüljük a bukórepülést, amibe ma már szinte minden házasság belezuhan.

Hittünk a tudásban. Azt reméltük, mindent tudunk az életről, hittük, hogy ez a tudás körbevesz, megvéd, elszigetel, hittük, hogy a magzatburokban eltöltött időt meg lehet ismételni. Hallani sem akartunk arról, hogy a dolgok velünk csak úgy megtörténnek. Az történik az életünkben, *amit* mi akarunk. S főleg, *ahogy* mi akarjuk.

Bízhattunk ebben, mert valóban sokat tudtunk. Radu a francia és a román kultúrába rágta bele magát, én a germánokért és a britekért rajongtam, ez fél Európa nyelve, néprajza, irodalma, filozófiája.

Ha ilyen szeleket fogunk be a vitorláinkba, mondtuk, nem leszünk provinciális, balkáni figurák.

Én kortárs angol költeményeket olvastam föl neki, ő francia sanzonokat és román dojnákat énekelt; négy nyelven olvastunk, hol hangosan egymásnak, hol némán, Radu verseket írt, én lettem az első bírálója, németre fordítottam azokból néhányat. Javasoltam, átültetem magyarra is, de ő vonakodott, maradjunk a világnyelvek mellett, mondta.

A felolvasott versek, a sanzonok, a dojnák keringtek a szobában, szivárvánnyá hajoltak a plafon alatt, végül letelepedtek kanapéra, ágyra, fotelre, szőnyegre: a csoda kezes háziállattá szelídült otthonunkban.

És aztán a munka, a munka és a munka! Radu sokszor az íróasztala mellett virradt meg, nagy, nehéz témát görgetett, a francia román kapcsolatokról írta a disszertációját.

Igaz, én szerettem volna utazni, világot látni, de Radu szigorlatai, a docensi vizsgák maga alá temették a szerelmes férfit, tudós lett belőle. Az egyetemi karrier úgy borult fölénk, mint novemberi köd, meg kellett elégedni egy-egy sétával, rendszerint a Fellegvárra mentünk fel, onnan látszott az egész város. Valamikor addig csókolóztunk itt, amíg elzsibbadt a szánk, de most Radu értekezésébe kezdett, a templomok, a tornyok, középületek, szobrok stílusát, korát magyarázta elmélyülten. Megrökönyödtem, amikor azt állította, unalmas a gótika és agresszív, csupán a hagyma alakú kupolák mintázzák a legszebb tüneményt, az ég szelíd boltozatát.

Ez is repedés volt, láthatatlan, hajszálvékony repedés, de túlságosan szerettem Radut ahhoz, hogy észrevegyem.

Az ingázás miatt én korábban keltem. Radu még hevert az ágyban, de nem aludt, azt mondta, kedves muzsika számára a tusoló permethangja, a kávéfőző duruzsolása, a szekrényajtó koppanása, miközben várja a szertartást. Ez volt a másik elméletünk: szertartással kell változtatni a monotóniát, a sztereotípiákat. Gyönyörű ezüst tálcát kaptunk nászajándékba az egyik gazdag rokontól, arra tettem a kínai porceláncsészéket és a két kis kancsókat, egyiket tejjel, másikat kávéval, szép kehelyben a kockacukrot, s az ágyban szolgáltam fel neki. Nem, nem várta el, nem volt basa-természet, én akartam ezt, számomra jelentett boldog pillanatok a szolgálat, a nő szerelme legtöbbször gesztusokban, cselekvésekben nyilvánul meg.

Persze, nem hiányoztak az ártatlan női praktikák sem. Amikor haját mostam, fejem köré tekertem a törülközőt, de tudtam, nem mindegy az, miképpen, kicsit legyen turbán, kicsit legyen fejké, legyen csúcsa annak, amelynek a kürtőjéből kilátszik egy kacér hajtincs.

Egzotikus, metafizikus kapcsolat alakult ki köztünk. Tettem-vettem a lakásban, igyekeztem kitalálni, vagy inkább megérezni, mit idéznek elő Radu lelkében az én könnyű lépteim, karcsú kezem hajladozása, a testemből kisugárzó erotika.

Soha nem sétáltam meztelenül a lakásban. Ha letusoltam, mindig keresni kellett valamit a szobában, bugyit, melltartót, ingecskét, ilyenkor csak a combom, a vállam és a nyakam látszott ki a fürdőlepedőből, tudtam, férfibolondító az ilyen felemás öltözet. A női comb süt, világít, mint az izzó érc.

Egyik tusolás után Radu felugrott, megragadott, beledobott az ágyba, és...

Telefonálni kellett az iskolának, hogy belázasodtam, aznap nem tudok bemenni, gondoskodjanak helyettesről.

De ez ritka kivétel volt, rendszerint zavartalanul és aprólékos gonddal végezhettem el a reggeli toalettemet. Vigyáztam nagyon a külsőmre, divatos voltam és elegáns, utáltam a lompos nőket, ékszer volt számomra egy jól szabott kardigán, egy feszes blúz, egy szépen libbenő szoknya; szerettem a csipkét, a bársonyt, az igazi selymet. Konzervatív voltam. Ritkán, csak télen jártam nadrágban.

Amikor elkészültem, szenvedélyesen szájon csókoltam Radut, aki még lustálkodott valameddig. Az ajtóban megfordultam, a bal kezem ujjait alulról a jobb tenyemhez érintettem, T betűt formáltam, ami azt jelentette: nagyon szeretlek.

Ez a némajáték soha nem maradt el.

Este ő várt engem, mert az ingázás miatt megnyúlt számomra a nap. Kacérkodott a főzéssel, s nem is rosszul. Sajtot, halat, gombát süített vagy rántott, s körítésnek rengeteg zöldséget, gyümölcsöt pácolt. Néha eltúlozta a francia konyha utánzását, a rákot még megettem, de a csigát undorral utasítottam vissza, amit nem vett jó néven, azt mondta, mégiscsak kiüt belőlem az ázsiai vér, aki a pusztákról származik, az soha nem lesz „echt” európai.

Gyakran ettünk puliszkát. Radu olyan gonddal keverte, a szobrászok sem faragják nagyobb beleéléssel a követ, a fát. Megszerettem a csorbát, a mititeit, vagyis a miccsot, a juhtúrót, a vinetét. Kiderült, a népek közti különbségek a konyhában mutatkoznak meg igazán. A hálószoba univerzális, a konyha a faj, a náció tulajdonságait hordozza. Arról szó sem lehetett, hogy a kétféle ízvilágot összeillesszük, én adtam fel mindent. Még a nyelvem ízlelőbimbója is román lett.

A konyha közti szakadék áthidalható lett volna, de a múlt, a gyermekkor veszedelmes zátonynak bizonyult. Az emlékezés keres, kutat, turkál az időben, smaragd, rubin, ametiszt színű képeket hoz a hátán, amelyek egyénre szabottak, nem adhatók kölcsön.

A szerelem a felnőttek ópiuma, s mi ebben a delíriumban elfeledkeztünk arról, hogy nem törülhető le a tábla, életünk legfogékonyabb korszaka, az első tíz-húsz év nem metszhető ki, nem csonkolható le, bármilyen süvítő európai eszmék köpönyegébe kapaszkodtunk.

Jöttek a tabuk. Jött az önámítás. A mimikri.

Lopakodva éltünk. Az öntudatlanság titokzatos üregeiből hang szivárgott, azt súgta, óvakodjunk felidézni a múltat, óvakodjunk szóba hozni apát, anyát, testvért, cimborát, vagyis azt a korszakot, amikor még nem ismertük egymást. Soha nem mondtuk ki, de a zsigereink érezték, ketyegő bomba alattunk a gyermekkor. Tudtuk, az elefántcsont-torony is összedől fundamentum nélkül. Tudtuk, életünk egyetlen szegmentumát sem lehet dobozba zárni, Pandóra szelencéje bármikor fölpattanhat.

A baráti látogatások billentették föl a törékeny, féltve őrzött egyensúlyt.

Radu karrierje szédületes sebességgel alakult. Elkészült a doktori értekezése, kiállításba helyezték a docensi kinevezést, megnyílt számára az út az egyetemi katedra, a professzori állás felé.

Kollegái jöttek hozzánk látogatóba, az egyetem krémje, okosak, műveltek, akik túl voltak az önképzésen, fennköltén, magabiztosan beszélgettek, hisz ők termelik a tudást, amit másoknak kell elsajátítani.

Persze, én töprengtem, mivel fogadjam az illusztris társaságot. Melyik nő nem szeret jelesre vizsgázni háziasszonyi tudományából?

– Csak semmi felhajtás, drágaságom – mondta Radu. – Nehogy berámázd magad valamilyen szürke konyhacicus szerepbe! Ugye, tudod, hogy hívják románul az apró kínálmányt? Gusturică. Vagyis kóstoló. Elegendő egy kevés telemea sajt, esetleg vineté, legvégén sütsz néhány mititei-t, miccset, ahogy ti mondjátok, az a román nemzeti eledel. Közben kortyolgatjuk a cujkát. Ezek az emberek még nem jutottak el olyan liberális mezőkre, mint mi, nemzeti kötődésük nagyon erős, nekünk ahhoz kell igazodni.

Amire emlékszem, ami nagyon megmaradt, az egy izgalmas eszmefuttatás volt a létről. Olyan könnyedén szóltak a „Sein” fogalmáról, mint földi halandók az időjárásról, a termény betakarításáról. Törékenynek nevezték azt, s a túlélés stratégiáit kutatták. A létezésnek nincs tere, mondták, illetve csak imaginárius tere van, az emberi elme nagy teljesítménye, ha el tudja képzelni azt.

Most, évek múltával, igyekszem felidézni az arcokat, de azok elhalványultak, kifakultak, az utcán aligha ismerném meg a társaság tagjait. Kivéve Mircea Barbut, a katedrafőnököt. Őt olyan félreismerhetetlen, olyan karakterisztikus jegyekkel ruházta föl a teremtő, mint az elefántot az ormányával vagy a kengurut az erszényével.

Stigmák voltak azok, nem arcvonások.

Óriásfeje vastag, rövid nyakon trónolt, lebiggyedt ajkai a Habsburgokat juttatta eszembe, valamelyik Leopoldot, szalonnás arcának rétegei csillogtak, mint éjszakai holdfényben a béka bőre, óriásfüleiből szürke szőrszálak meredeztek ki, két szemöldöke akár a teve két púpja, s én, mint nő, mint asszony, arra gondoltam, ennek is van felesége, ez az arc borul föléje az ágyban, ezt a potrohos testet kell megbírnia, ha ráfekszik.

Megborzongtam.

Vajon milyen lesz Radu harminc év múlva?

Akkor akadt el a lélegzetem, amikor átmenet nélkül, okfejtés nélkül csapott át szónoklatba a katedrafőnök, s azonosította a román sorsot a létezéssel.

– Ez a mi titkunk, barátaim! – mondta fölhevülten. – Mi, románok gondoskodunk arról, hogy ebben a térségben homogén eszmeáramlások, homogén akaratok diadalmaskodjanak. Glóriás nemzetünk nem ismeri sem a vereséget, sem a veszteséget, éppen ezért nincs benne a reflexrendszerében a meghátrálás. Mi csak győzni tudunk. Ez a román „Sein”. A győzelem! Victorie! Még nem publikus a közvélemény számára a gondolat, de itt, magunk között, hirdethetjük a román szupremáciát, amit lépésről lépésre, az évszázadok diktálta óvatossággal, rafinériával, fondorlatos ésszel fogunk elérni.

Legalább húsz percig tartott ez a fölhevült szónoklat, ami egyúttal az est a hivatalos végét is jelentette.

De hátra volt még az én jelenésem. Meglepetésnek szántuk.

Radu osztotta ki nekem a szerepet, azt mondta, térjek vissza családi ereklyémhez, a jó öreg Bösendorfer zongorához, amelyen anyám, sőt még a nagyanyám is játszott egykoron, bízik bennem, hisz zene szaklíceumot végeztem, adjak házi koncertet. Rám bízva, mit játszom, bizonyára meg fog moccanni a nyolcadik érzékem, amiről olyan híresek a nők.

Hát megmoccant!

Bartók remekművét, a *Román népi táncokat*, abból is a legizgalmasabb részt, a *Po-agra românească – Román polkát* választottam.

Átszellemülten hallgatták, a páros és páratlan ütemek váltakozása, az izgalmas, kontrapunktos dallam zsigerekből jön, és a zsigerekbe hatol be, nem csoda, hogy fergeteges tapsal jutalmaztak, s ráadást kértek.

És ekkor a nyolcadik érzékem cserbenhagyott. Maradtam Bartóknál, hisz ő világszellem, ő legalább egy tucat nép briliáns gyémántköveit csiszolta fényesre, ő a nagy színeképelemző, s belekaptam az *Este a székelyeknél* vijjogó, fájdalmas, édes nyitányába: „*Ó, én édes jó Istenem...*” Szenvedély a harmóniában! Kinyilatkoztatás! Édes és keserű futamok! Lento, rubato.

Moccnás nélkül hallgatták. Nem tapsoltak. Fagyott arccal kezdtek szedelőzködni. Radu fölsegítette a bundákat az előszobában, mert tél volt, s levonultak a lépcsőkön. Az ablakból követtük az útjukat, néztük a kucsmás fejek ingását. Nem messze a lakásunktól a híres nemzeti hős, a „*hegyek királyának*” szobra állt, hó rakódott a kőkucsmájára.

Örökre megmaradt a látvány.

– Hogy tudtál ekkora hibát elkövetni, Iza? – korholt Radu, amikor visszamenünk a nappaliba. – Nem tudod, milyen veszedelmes gyújtóbomba a zene? Gondolj csak a nemzeti himnuszokra! Miért nem választottad Enescu valamelyik rapszódiaját ráadásnak? Nem az a mi legkedvesebb műfajunk? Bartók futamai, amit játszottál, tömény nacionalizmus.

Megnémultam. Béna lettem. Ezek szerint a gyertyának csak egy vége van. Bartók, a világítótorony üszök is lehet. A fény is lehet fekete.

Hogy állunk akkor híres példabeszédünkkel?

– Vándorolnak a kontinensek, de alattunk nem mozdul a föld – mondtuk ki ezerszer.

De most azt éreztem, a lemez, amelyen Európa nyugszik, megbillent a Balkán felé.

S ezzel még nem ért véget az omlás. A kőgörgeteg akkor indult meg, amikor az iskolámban megünnepeltük 1848-at.

Az estélyünk tél vége felé volt, jött a tavasz, a csípős, friss március.

Mivel idegen nyelveket tanítottam az iskolában, az hűvös paraván volt, semleges vizeken eveztem, de az igazgató és néhány kollega mélyrétegeket ásott ki a múltból. Kihasználták, hogy nincs diktatúra, s elövelték Petőfi: *Élet vagy halál!* versét, amelyet

minden válogatásból kihagytak eddig. Tiltott szöveg volt ez a nagy, ez a nagyon nagy történelmi lecke.

Az iskola legjobb tanulója szavalta. Szép szál fiú. Tűz égett a szemében.

Engem a vers két sora úgy vágott fejbe, ahogy böllér a vágóhídon a szarvasmarhát a vasbottal:

„Ha nem születtem volna is magyarnak, E néphez állanék ezennel én...”

Agyam megbénult. A sokk olyan erős volt, hogy nem jutottam el a gondolatig. Mintha késsel szúrtak volna a bordáim közé.

Tompán, kábultan szédelegtem ki az autóbusz-állomásra.

Vigyáztam, otthon Radu ne vegyen észre semmit.

Mint ahogy látszólag nem is történt semmi.

Illetve éppen a semmi történet: megismertük a nihilt. Beszélgetéseink akadoztak, tanyát vert szép otthonunkban az egyszavas mondat:

– Persze. Ó, dehogy!, Nyilván. Nem igaz! Lehet. Valószínű. Jó lenne. Te tudod. Tényleg? Lehetetlen!

Igen, a szavak. A kérges, az avas, az odakozmált, a tántorgó szavak. Lerakódtak bennünk, mint vízcsövekben a salak.

Pótcselekvések váltották fel a szép, szerelmes sottogásokat. Radu villanyt szerelt, vízcsapot javított, én véget soha nem érő takarításokba kezdtem. Leszálltunk a kultúra csodálatos trapézhalózatáról a porond homokján csetlő-botló figurák közé. Inercia lett az úr fölöttünk.

Nem akartuk bevallani a boldogtalanságot. Nem akartuk elhinni, hogy a remény elillant, mint régi, négyszögletes üvegből a kámfor. Nem akartuk elfogadni a fátum diktátumát: szerelmünk hamu- és koromhalmaz lett. Halasztottuk napról napra a beismerést. Radu rágta a szája szélét, nekem két mély árok keletkezett az arcomon. A kialvatlan éjszakák után már durva szavak is elhangzottak. Fal nőtt közénk, kőből, homokból, salakból, márványból, sziklából, gránitból összeverődött konglomerátum, ami lehetetlenné tette a beszédet. Mint vasat a rozsdá, úgy pusztított a hallgatás.

Másfél évig hurcoltuk közös életünket, akkor feladtuk.

Éltreceptjeink közönséges hamisítványok voltak. A lemezek alattunk is megmozdultak, mert a mindenhatónak hitt szerelem túl vékony rétegnek bizonyult. Úgy távolodtunk el egymástól, mint a kontinensek.

A nő lelkében van egy gyermekkori gyök. Az apa.

Az is szerelem. A legelső. Finom, szűz, rejtett, titkos, legtöbbször öntudatlan. A lány kamaszkorában az apához méri a jelentkező udvarlókat.

Radu nem vette jó néven, hogy kibékültem az apámmal.

Volt egy titkos levelezésem. Anyám írt, a falusi iskolába küldte a leveleit. Nem kért, nem könyörgött, csak jelezte, apa végtelenül szenved.

Hazautaztam, s szó nélkül öleltem meg daliás alakját. Akkor láttam életemben először könnyeket az apám szemében. A Pálffyak nem szentimentális emberek.

Vigyáztunk nagyon, ne fulladjunk melodrámba. Méltatlan lett volna hozzánk. Pálffy Gábor híres volt nyakas, karakán természetéről.

Házasságomról egyetlen szót sem szóltunk.

De nem ez ingatta meg a kapcsolatunkat. A patikaméreglen milligrammokra ki-mért hétköznapiak még úgy, ahogy működtek.

Az ünnepek gyűrődtek föl alattunk, mint a Himalája hegyormai.

A nemzeti és a vallásos ünnepek.

Kiderült, identitásom, az alvó vulkán, működésbe lépett, a mélyben izzani kezdett a láva. Fölfedeztem, hogy éppen olyan szép a magyar trikolor, mint a román, tavasszal nemcsak a márciuskát tűztem a mellemre, hanem a kokárdát is.

Megünnepeltem a magyar húsvétot, március 15-öt, augusztus 20-at.

Kérdeztem Radutól, miért nem harangoznak délidőben az ortodox templomokban? Nándorfehérvárnál román katonák is harcoltak.

Akkor nevezett először magyar nacionalistának.

Telefonbeszélgetéseimmel már nem vonultam be a fürdőszobába vagy a WC-be. Beköltözött lakásunkba a magyar szó.

Pusztított, mint a görögtűz, mert Radu szerint bizonyára konspirálok, ármánykodom, ellene sziszegek. Elárultam a szerelmünket.

Ez volt az utolsó roppanás. El lehet árulni a szerelmet?

Hogy is mondtuk az elején?

Nincs magyar vér, nincs román vér, csak embervér van.

Akkor csak román szerelem létezik? Magyar szerelem nincs?

A gonddal, finom intelligenciával fölépített elefántcsont-torony kártyavárként omlott össze. Már nem éreztük magunkat az európai kultúra hullámtaraján. Papírhajók vagyunk a tengeren, annak sokféle, bonyolult, szeszélyes, kiszámíthatatlan mozgása visz, sodor homályos horizontok felé.

S ebben a nagy hullámverésben kezdtem elmélkedni arról, hogy ki vagyok én.

Azonos vagyok én önmagammal?

Taposóaknáknak bizonyultak ezek a töprengések. Eltávolítottak Radutól.

A tündéri hajnalokat, a varázslatos estéket, a parázs beszélgetéseket tompa hallgatás váltotta fel. Nem volt mondanivalónk egymás számára. A közös gondolat-hálónk szétszakadt. Megállíthatatlanul üszkösödött az életünk. Amit szóban állítottunk, a tudatalattiban megtagadtuk.

Hajnalig, sokszor reggelig virrasztottam. Csukott szemmel, zibongó aggyal feködni, és alvást színlelni keserves állapot. Másnap úgy tántorogtam ki a buszhoz, mint egy narkós. Egyszer el is aludtam, a végállomáson kötöttem ki, ahonnan csak három óra múlva indult járat visszafelé.

Kénytelen voltam éjszakára áthurcolkodni a kisebbik könyvtárszobába, amit kabinetnek nevezünk, Radu maradt a hálószobában. Már nem vetkőztem le a jelenlétében. A fürdőszoba ajtaját bezártam. Némajátékkal adtuk egymás tudomására, mikor eszik ő a konyhában, mikor én.

Három, talán négy hónapig éltünk így. Kínkeserves volt. Megalázónak azt tartottam, hogy a végén cédulákra írtuk le, amit akartunk egymástól. Házastársak között az ilyen levelezés: halál.

Utolsó, hosszabb beszélgetésem Raduval a válóper részleteiről szólt. Ő ragaszkodott a lakáshoz, később tudtam meg, már kiszemelte a nőt, akit ide fog hozni. Én belepustultam volna az emlékekbe, kísértetet láttam volna minden árnyék moccanásakor.

Hosszasan időztem a ruhásszekrényem előtt. Lebénultam. Különös bénulás volt. Nem nyitottam ki az ajtaját. Legtöbb ruhámat Radu vette alkalmakra, ünnepnapokra. Képtelen voltam hozzájuk nyúlni. Tudtam, kísérténekek, tudtam, odvas fogáival vicсорítana rám a múlt, ha belebújnék egy aransujtásos ruhába, ha magamra húznék egy szűk szoknyát.

Kis manzárdlakásba költöztem. Alig vittem magammal valamit. Néhány festett falitányért. Egy fekete kerámia vázát. Két virágcserepet. Egyikben majoránna, másikban rozmaring. S persze, a könyveimet.

Radu mázolókat hozott, és kifestette a lakást. Utolsó pillantásom a szobák közepére kirakott, fóliákkal letakart bútorhalmazokra esett.

Nem fájdalmat, végtelen szomorúságot éreztem. Édenből kilépni mindig tragikus.

A bíróságon, amikor kimondták a válast, apró öröm ért. Visszakaptam lánykori nevemet: Pálffy Izabella.

Mintha kisiklott vasúti kocsit emeltek volna újból sínekre.

Úgy élek kis manzárd-lakásomban, akár egy szerzetesnő. Múltam zsugorodik, önmagába gubózik, mint egzotikus növények virágába a termés. Tudom, új ösvényt kell vernem az élet gazos mezején.

Nem nyugtatom magam azzal, hogy mások életében is bekövetkezik a napfogyatkozás. Nem vigasztal, hogy millió hajótörött vergődik a világon.

Emberi a magány, akár az elmúlás. Egyiket el kell viselni, másikba bele kell törődni. Van, akit a génjei löknek, taszítanak a meredélyek irányába, van, aki konoksága, nyakassága miatt mozdítja el rossz irányba a kormányrudat.

Én mindkettő lennék?

Mindegy. Az bizonyos, hogy föl kell építenem a magány pagodáját.

Kiteszem magam elé a laptopot. Áldom a kezét, agyát, szellemét annak, aki ablakot nyitott a végtelen térre.

Milyen jó kilépni a valós világból!

Az internet, a facebook félszárnyú emberek számára kitalált úrsikló.

A hűvös hullámok végtelen óceánjában nincsenek lemezek, nem vándorolnak a kontinensek.

A virtuális tér lett a hazám. Az idő arca megváltozott. Nyers, durva vonások kötöztek arra.

Radu kaméleon természete hamar kiütözött. Szülőföldjéről, Szuceavából hozott új asszonyt a házhoz. Ő foglalta el a helyem a felújított lakásban.

Nem finnyás a hölgy. Az otthagytott ruhatáram darabjait zavartalanul hordja, viseli.

Úgy hallottam, jól élnek, boldogok.

Néha látom őket álmomban.